

VAR FINNS LÄROMEDLEN?

Sveriges Läromedelsförfattares Förbunds yttrande över Statens skolverks förslag till nationell digitaliseringsstrategi för skolväsendet 2023-2027 (U2022/03951).

Det är med stort intresse vi tagit del av Skolverkets förslag till digitaliseringsstrategi. De senaste åren har vi genomfört en rad undersökningar bland elever, vårdnadshavare, lärare, rektorer, lokalpolitiker, lärarutbildningar och läranstuderanter¹. Vår sammantagna bild är att läromedel är en mycket viktig och uppskattad resurs i skolan. Det är därför med besvikelse vi noterar att de i princip inte nämns i Skolverkets förslag till digitaliseringsstrategi.

Läromedel är tryckta eller digitala verk skapade för undervisningsändamål som täcker väsentliga delar av mål i läroplaner och kursplaner. De är skrivna av skickliga författare som nästan alltid också är verksamma lärare. Med stöd av seriösa förlag skapas produkter av hög kvalitet som elever och lärare har stor hjälp av i sitt arbete.

Skolverket anger att det övergripande målet för strategin är att öka undervisningens kvalitet, likvärdighet och måluppfyllelse. Här fyller digitala läromedel en mycket viktig roll. En huvudman som endast satsar på hårdvara och gratisresurser på nätet, men inget på kvalitativa digitala läromedel, kommer att få svårt att uppnå detta övergripande mål. Det är inte rimligt att landets styrande skolmyndighet inte tar hänsyn till den verklighet som elever och lärare arbetar i där väl producerade och väl författade läromedel såväl tryckta som digitala är en oundgänglig resurs.

Vi vill se att digitaliseringsstrategin synliggör nyttan av de kvalitativa och för svenska läroplaner producerade digitala läromedel som finns och som används ute på skolor i hela landet. Både för deras kvalitet och för deras nytta som pedagogiskt genomtänkta verktyg. Det går inte att göra detta i en digitaliseringsstrategi när man som Skolverket endast använder sig av samlingsbegreppet ”digitala lärresurser”, som innefattar så vitt skilda saker som digitalt innehåll, digitala läromedel och digitala verktyg.

Genom att samla ihop, till exempel, en dator, en enkel webbapp och ett komplett digitalt läromedel i begreppet digitala lärresurser signalerar man att de tre delarna har samma användning och samma nytta. Alla tre delar har inom undervisningen sin givna roll, men när hårdvara och mjukvara sammanblandas under vida begrepp som digitala lärresurser motverkar det flera viktiga mål i den nationella digitaliseringsstrategin. Vi menar att det

¹ Information och resultat från våra undersökningar finns på vår webbplats <https://www.laromedelsforfattarna.se/paverkan/publikationer/>

är av yttersta vikt att strategin på ett tydligare sätt skiljer begreppen åt för att kunna ge guidning i hur digitala läromedel kan hjälpa till att uppnå målen i strategin.

Vidare vill vi se att digitaliseringsstrategin uppmärksammar läromedel som en gemensam utgångspunkt som kan bidra till att lärandet sker i ett socialt sammanhang, något som Läromedelsutredningen (SOU 2021:70) lyfter. Nämnda utredning noterade Skolverkets osynliggörande av läromedel i deras stödmaterial för undervisning. Vi hade hoppats att detta osynliggörande skulle vara historia. Skolverkets förslag till nationell digitaliseringsstrategi belyser tyvärr återigen vilken undanskymd plats läromedel har fått bland svenska skolmyndigheter, trots den viktiga roll elever, lärare och vårdnadshavare tillskriver dem.

Under *Övergripande mål 1, Delmål 1 och 2*, beskrivs hur barn och elever ska utveckla sin digitala kompetens för att kunna delta aktivt i studier och bidra till ett demokratiskt samhälle där utbildning ska vara av god kvalitet. Att i detta sammanhang överhuvudtaget inte nämna vikten av kvalitativa och åldersanpassade läromedel som följer våra styrdokument, förefaller för oss mycket märkligt. Läromedel, analoga som digitala, har en självklar roll inom utbildning och det livslånga lärandet, vilket borde framgå.

I *Övergripande mål 2* står det att skolor, genom att använda digitala lärresurser på ett medvetet sätt, kan förbättra undervisningens kvalitet. Det är förvisso så att olika hårdvaru- och systemlösningar har olika förtjänster, men vi vill hävda att det är framför allt genom en bred tillgång till kvalitativa digitala läromedel som undervisningens kvalitet, måluppfyllelse och likvärdighet säkerställs. När det gäller hårdvara hör svenska skolor redan till de bäst försörjda i EU² vilket ytterligare motiverar att prioritera det pedagogiska användandet av läromedel i strategin.

Strategin uppmärksammar att all utbildning ska ta hänsyn till barn och elevers olika behov och förutsättningar, till exempel genom att uppväga skillnader i tillgång till digitala verktyg. Här behöver en nationell digitaliseringsstrategi trycka på att det är viktigt att det finns en bred tillgång till bra digitala läromedel för att motverka dessa skillnader.

I *Delmål 5* står det: "När digitala lärresurser används i undervisningen är det viktigt att ta hänsyn till individens hela behov, till exempel ålder och mognad." Återigen blir det fel att använda samlingsbegreppet digitala lärresurser, då det pedagogiska innehållet tenderar att hamna i skymundan. Det är i kvalitativa och åldersanpassade digitala läromedel som denna hänsyn tas och därför behöver det förtydligas.

Vi vill också se att digitaliseringsstrategin lyfter vikten av att det är lärare som får välja läromedel, något som Läromedelsutredningen (SOU 2021:70) pekar på. Detta för att kvaliteten på såväl marknaden i stort som i klassrummets undervisning ska kunna

² European Commission (2019). 2nd Survey of Schools: ICT in Education. Sweden Country Report. Brussels, European Commission, Directorate-General of Communications Networks, Content & Technology.

upprätthållas. Vikten av lärares val för marknaden är något som finns beskrivet i rapporten "Framtidens läromedel. En analys av digitaliseringens påverkan på den svenska läromedelsmarknaden"³ som advokat Thorbjörn Öström presenterade tidigare i år.

Läromedelsförfattarna vill utöver detta peka på det akademiska kunskapscenter för läromedel som finns i Danmark (Se SOU 2021:70 s. 103). Vi vill föreslå att ett sådant utreds också i Sverige. Vi tror att det behövs. En nationell strategi bör också innehålla riskanalyser som gör att vi inte hamnar i samma situation som i Danmark där satsningar på digitalisering utan hänsyn taget till risker för marknadsstörningar eller effekter på lärares undervisning genomförts och där forskare nu varnar för konsekvenser av strategins utformning.⁴

Sammanfattningsvis vill vi genom vårt yttrande uppmärksamma den problematiska avsaknaden av läromedel i förslaget till digitaliseringsstrategi, och det olyckliga genomgående användandet av samlingsbegreppet "digitala lärresurser". Vi vill även se att strategin uppmärksammar lärares rätt att välja läromedel eftersom det är en viktig garant för kvalitet både på läromedel och i undervisning.

Läromedel är en omistlig del av lärares möjligheter att bedriva undervisning och elevers förutsättningar att klara skolan. Läromedelsutredningen skriver: "I läromedlen har kunskapen paketerats. Här kan elever få en överblick och här placeras fakta i ett sammanhang. Här finns progressionen och illustrationerna, förklaringarna och frågorna som väcker nya tankar. Som ett paket till eleverna." (SOU 2021:70 s. 23).

Vi vill därför se en nationell digitaliseringsstrategi för skolväsendet där läromedel synliggörs och bereds den viktiga plats som de har i lärares och elevers vardag.

Läromedelsförfattarna
Stockholm den 27 april 2023

Per Kornhall
Ordförande

³ <https://www.laromedelsforfattarna.se/paverkan/publikationer/>

⁴ <https://skolemonitor.dk/debat/art8857978/Digitale-læremidlers-rullende-fortov-fører-os-til-discountskolen>